

להיות ראש גדול – לקחת אחריות

לנח שלושה בנים:

וַיֹּלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יָפֶת.

שמהם נוצרה כל האנושות.

כבר בזמן הראשון אנו רואים את האופי השונה של כל אחד מן הבנים.

וכך מספרת התורה:

וַיֵּרָא חָם אֲבִי כְנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשָׁכְנֵי אָחִיו בַּחוּץ. וַיִּקַּח שֵׁם יָפֶת אֶת הַשְּׁמָלָה וַיְשִׁימוּ עַל שִׁכְמָם שְׂנֵיָהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵינִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרֵינִית וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ. וַיִּיקֶץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן. וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאָחִיו. וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ. וַיִּפֹּת אֱלֹהִים לְיָפֶת וַיְשַׁכֵּן בְּאַהֲלֵי שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ.

ניתן לראות בפסוקים אלו שלושה סוגי אנשים, שלושה סוגי עמים שקיימים בעולם.

חם מייצג את הרוע והרשע, הוא מתעניין רק בטובתו האישית ורצונותיו האנוכיים, הוא מוכן לפגוע בכל דבר על מנת להשיג את רצונו, ואפילו לפגוע באופן חריף באביו ולחלל את כבודו.

לכן אין לו תקנה אלא שיהיה עבד עבדים לאחיו, אסור לתת לו עצמאות או ריבונות, כל נתינה של כוח לחם, תביא חורבן ורע לעולם כולו.

לא רק המעשה של כנען הוא קיצוני ברשעותו ובחומרתו, אלא גם הרקע למעשה, מגביר מאד את החומרה של המעשה, רק זה עתה הוא יצא מן התיבה שהצילה אותו מן המבול בנס, המבול שבא 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', ולמרות זאת הוא לא לומד לקח!

מי שלא יודע לקחת אחריות על מעשיו, נשללת ממנו החירות.

שני הבנים הנוספים שם ויפת, מייצגים את המוסריות והישרות, הם שאחרי מעשהו הנפשע של חם, בעדינות וברגישות, דואגים לכבודו של אביהם.

אך חז"ל מבחינים הבחנה משמעותית בין שם ליפת, כפי שמדייק רש"י:

"אין כתיב 'ויקחו' אלא 'ויקח' לימד על שם שנתאמץ במצווה יותר מיפת לכך זכו בניו לטלית של ציצית".

ניתן להסביר ששם הוא זה שיזם, הוא זה שלקח אחריות והיה עם ראש גדול, ויפת הסכים לעזור...

יפת עושה את מה שנדרש, אבל הוא לא מגדיל ראש, לא עושה מעבר, הוא שורד, אבל לא מוביל ומקדם.

זה יפה מאד, שאדם עושה את מה שנדרש, שהוא בסך הכול משתדל לעשות טוב, אבל גם הוא לא יכול להוביל, הוא

לא צריך להיות עבד, אבל הוא לא יכול להוביל, לכן התורה אומרת שליפת יהיו חיים יפים והוא יעשה דברים טובים

אבל הוא עדיין צריך משהו שיוביל וזה שם.

יפת יפעל תחת ההנהגה השמית: 'יפת אֱלֹקִים לִיפֹת וְיִשְׁכַּן בְּאֶהֱלֵי שָׁם'.

שם מייצג את החלק באנושות שמוביל ומנהיג, שלוקח אחריות על העולם, עם ה', בני שם, הם שנדרשים לקחת אחריות על העולם, להוביל אותו ברמה המוסרית, לא להיגרר והיסחף, לא להסכים לנורמות המקובלות ולמוסר המעוות והעקום, אלא להוביל את העולם באור ה'.

ניתן אולי לבאר יותר את הדברים על פי דברי הרמב"ם במורה נבוכים (חלק א, פרק ב), שם הוא מעלה שאלה שנשאל, איך יכול להיות שהאדם הראשון אחרי חטאו, קיבל פרס, קיבל את הדעת להבחין בין טוב לרע? ותשובתו של הרמב"ם היא שלפני חטא אדם הראשון האדם פעל על פי ה' מושכלות' ולאחריו הוא פועל על פי 'המפורסמות'.

ופירוש דבריו, שיש שני סוגי של מוסר:

הסוג האחד בו נקבע מה טוב ומה רע, על פי ערכים ואידאליים אלוקיים, על פי האמת המוחלטת.

הסוג השני בו נקבע מה טוב ומה רע, על פי הנורמות המקובלות, על החברה והנוהג.

אחרי חטא אדם הראשון אנו לא פועלים על פי התבונה הטהורה האלוקית אלא על פי הנורמות והמקובל.

אפשר לומר אם כן, יפת, כשמו הולך על פי המוסר המקובל, על פי מה שנראה טוב.

אך שם, עניינו להזכיר את המהות האמיתית, והוא הולך על פי האמת האלוקי.

לכן רק שם יכול להוביל ולהנהיג, כי כדי לקדם את העולם, צריך ללכת אחרי אידיאל שהוא מעל ומעבר לעולם,

ובאמת שאנו מסתכלים בהיסטוריה עם ישראל פעם אחר פעם מעלה את העולם לדרגה חדשה, מאלילות לאמונה

באל אחד, מעבדות לחירות, מבערות להשכלה ובימים אלו מהכלה וקבלת הרע, למלחמת חורמה מתוך הבנה שיש טוב ורע בעולם.

לכן אנו חייבים הן כאומה והן כל יחיד ויחיד, להגדיל ראש, לקחת אחריות, לחשוב מחוץ לקופסת המקובל

והנורמטיבי, אלא על פי הערכים והאידיאלים האלוקים, רק כך נמלא את ייעודנו ותקפידו להיות אור עולם ויתקיים בנו דברי הנביא ישעיהו:

"וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּכּוֹן יְהוָה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הָהָרִים וְנִשָּׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְיוּ אֱלֹדֵי כָל הַגּוֹיִם, וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הָהָר ה' אֶל בֵּית אֱלֹדֵי יַעֲקֹב וְיִרְנוּ מִדְרָכָיו וְנִלְכֶּה בְּאַרְחֵיתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה'. מִירוּשָׁלַם. וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכָתְתוּ חֲרָבוֹתָם לְאַתִּים וְחִנְיֹתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.

יהי רצון שנזכה לעשות את תפקידנו כראוי, ולהוביל את העולם לקידוש ה'.